

Бондаренко Д. Ю., студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Мотлях О. І., к.ю.н., доцент

ДОКУМЕНТ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Процедуру доказування в кримінальному процесі (власне, як і у будь-якому іншому виді судочинства) цілком обґрунтовано можна назвати найважливішим етапом здійснення правосуддя, адже саме через неї більшою мірою реалізуються такі завдання кримінального провадження як: повне і неупереджене розслідування і судовий розгляд, викриття винних осіб та забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений тощо. На жаль, на практиці при здійсненні зазначеної процедури виникає низка проблемних питань та допущених помилок у застосуванні науково-технічних засобів, зокрема, через недосконалість організації роботи органів досудового розслідування. Виникають і проблемні питання теоретичного змісту, вирішення яких потребує подальшого наукового вивчення й осмислення. До них належать: процесуальні та криміналістичні аспекти застосування певних методів і засобів фіксації фактичних даних, їх впливу на структуру і зміст протоколу і додатків до нього тощо [2, с. 106]. У чинному Кримінальному процесуальному кодексі України ці питання, на наш погляд, не достатньо чітко врегульовані, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Згідно з ч. 1 ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України [1] доказами є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Зазначимо, що під «фактичними даними» варто розуміти не самі факти об'єктивної дійсності (адже «приєднати» їх до матеріалів провадження неможливо), а відомості про них, які виділяються суб'єктом доказування через їх зв'язок із вчиненим діянням. Вони здатні підтверджувати або спростовувати обставини предмета доказування.

Юридична сила усіх доказів однакова, проте вони різняться за своїм походженням, структурою і функціями під час доказування. Залежно від цих ознак, кримінальний процесуальний закон (ч. 2 ст. 84 КПК України)

виділяє такі їх види: показання свідків, речові докази, документи та висновки експертів [1]. Найбільш неоднозначним для праворозуміння серед них нам видається поняття документу.

Документ (від лат. documentum свідоцтво) – це матеріальний носій записів (папір, кіно- та фотоплівка, магнітна стрічка, перфокарта інше) із зафіксованою на ньому інформацією, призначеною для її передавання в часі та просторі [2, с. 108]. Особливе значення дане поняття має у лексиконі суб'єктів криміналістичної ідентифікації – зокрема, працівників органів досудового розслідування, прокуратури та суду. У ч. 1 ст. 99 КПК України під документом розуміється спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. Таке визначення є доволі повним та широким та цілком відображає місце та роль документів серед джерел доказування. Зауважимо, що в цьому контексті чинний КПК України має істотні переваги над попереднім Кодексом 1960 р. Слід зазначити, що ч. 2 ст. 99 КПК України більш детально визначає поняття документа як джерела доказування, зокрема, такими визнаються: 1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні); 2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України; 3) складені в порядку, передбаченому цим Кодексом, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії; 4) висновки ревізій та акти перевірок [1].

Однак, з позиції криміналістичної ідентифікації (як спеціального методу криміналістики) поняття документа має дещо інший зміст. Виходячи із загального визначення поняття об'єкта криміналістичної ідентифікації, документ виступає таким лише як речовим доказом, а не безпосереднім документом (визначення якого надано в ст. 99 КПК України). Підтвердженням нашої думки може слугувати позиція ст. 98 КПК України. У ній визначається поняття речових доказів матеріальних об'єктів, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження (в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом). Документи є речовими доказами, якщо вони містять вищезазначені ознаки.

Здійснюючи аналіз загальноприйнятого визначення, закріпленого в криміналістиці, вважаємо, що криміналістичні характеристики документів у кримінальному провадженні найяскравіше проявляють себе в процесі дослідження їх саме як речових доказів. Що ж до пропозицій удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, то, на нашу думку, не зайвим було б доповнення його засадами, яким мають відповідати використовувані методи і засоби фіксації (протоколювання) слідчих розшукових дій: законність (правомірність), етичність, безпека, ефективність та достовірність тощо. Також вважаємо за доцільне внести зміни у п. 3 ч. 2 ст. 99 КПК України в аспекті тлумаченням поняття «носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії»: ними можуть бути фотознімки, кінофільми, фонограми, відеофільми та інші матеріали, отримані в результаті застосування технічних засобів при виявленні та розслідуванні злочинів. Згадане поняття також можна замінити більш змістовною, на наш погляд, конструкцією «фактичні результати технічного документування».

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – Ст. 1370.
2. Тищенко К. Протоколи слідчих і судових як джерело доказів / К. Тищенко // Актуальні проблеми правової системи України: матер. наук.-тех. конференції викладачів, аспірантів та студентів юридичного факультету, Суми, 11 травня 2012 р. / Відп. за вип. М. І. Логвиненко. – Суми: СумДУ, 2012. – С. 106-109.

УДК 343.121.4(477):006.036

Бондаренко Т. Е., студентка,
Юридический факультет,
Днепропетровский национальный
университет им. О. Гончара, г. Днепропетровск

УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ СТАТУС НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В УКРАИНЕ В КОНТЕКСТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ НОРМ И ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА

В Украине уголовной ответственности подлежат лица, которым на момент совершения преступления исполнилось 16 лет. Законодательством также установлен перечень преступлений, за которые несовершеннолетние привлекаются к уголовной ответственности с 14 лет (ст. 22 УК Украины).